

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1974/31

Karar No:1974/43

Karar günü:24/10/1974

Resmi Gazete tarih/sayı:25.2.1975/15160

İtiraz yoluna başvuran mahkeme: Antalya 1 inci Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu: 2/7/1964 günlü, 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1) sayılı "Yargı Harçları"na ilişkin tarifinin "Mahkeme Harçları" kesiminde "Karar ve ilâm Harçları başlıklı III. Bölümünün, 29/7/1970 günlü 1318 sayılı Finansman Kanununun 105. maddesi ile değişik "Maktu Harçlar" başlığını taşıyan (2) sayılı fıkrasının (a) bendinde yer alıp (davanın reddi kararlarından 15,- TL. maktu harç alınır) yolundaki kuralın iptali istenmiştir.

I- OLAY :

Antalya 1 nci Asliye Hukuk Mahkemesinde bir bölük süs eşyasının geri verilmesi, olmazsa değerleri 6.900,- liranın tahsili istemi ile açılmış bulunan esas 1973/1723 sayıda kayıtlı davanın 25/2/1974 günlü duruşmasında davacı vekilinin davadan feragat ettiklerini bildirmesi ve davacının da bu nedenle davanın reddedilmesini istemesi üzerine, Mahkeme feragat nedeni ile davanın reddine ve davacıdan 15,- TL. harç alınmasına karar verilmesi gerektiğini belirterek, bu harcın belli edilmesinde uygulanan Kanun Kuralı olması bakımından 2/7/1964 günlü Harçlar Kanununa bağlı (1) sayılı "Yargı Harçları" na ilişkin Tarifinin "Mahkeme Harçları" kesiminde "Karar ve ilâm Harçları" başlıklı III. bölümünün 29/7/1970 günlü 1328 sayılı Finansman Kanununun 105 inci maddesi ile değişik "Maktu Harçlar" başlığını taşıyan (2) sayılı fıkrasının (a) bendinde yer alan (davanın reddi kararlarından 15,- TL. maktu harç alınır) yolundaki kuralın, Anayasa'nın Başlangıç bölümü ile ruhuna ve 12 nci maddesine aykırı olduğu kanısıyla Anayasa'nın değişik 151 ve 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 27. maddeleri uyarınca iptaline karar verilmesi için itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmuş bulunmaktadır.

III- YASA KURALLARI:

A)- iptali istenen yasa kuralı:

2/7/1964 günlü, 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1) sayılı "Yargı Harçları"na ilişkin Tarifinin "Mahkeme Harçları" kesiminde "Karar ve ilâm Harçları" başlıklı III. bölümünün, 29/7/1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanununun 105 nci maddesi ile değişik "Maktu Harçlar" başlığını taşıyan (2) sayılı fıkrasının itiraz konusu yapılan kuralı içeren (a) bendi şöyledir:

"(a) 1 nci fıkra dışında kalan davalarla, taraf teşkiline imkân bulunmayan davalarda ve davanın reddi kararı ile icra tetkik mercilerinin 1 nci fıkra dışında kalan kararlarından (15,- TL)"

B) İtirazın dayandığı Anayasa Kuralları:

1- Anayasanın BAŞLANGIÇ Bölümü:

"Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;

Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışları ile meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti;

Esas No:1974/31
Karar No:1974/43

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleri ile kurmak için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabul ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder."

2- Anayasanın dayandığı 12 nci maddesi:

"Madde 12. - Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, Kanun önünde eşittir."

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz."

3- Konu ile ilgili Anayasa Kuralı:

"Madde 61- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.

Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya, Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi; Muhittin Taylan, Kani Vrana, Kemal Berkem, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Ziya Önel, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Lütfü Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'ndan kurulu olarak 24/9/1974 günlü toplantısında, İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi uyarınca yaptığı ilk incelemede: dosyanın eksikliği bulunmadığı ve itiraz konusu yasa kuralının Mahkemenin, yöntemine uygun biçimde açılıp görmekte olduğu davada uygulama durumunda bulunduğu anlaşıldığından, işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

itirazın esasına ilişkin rapor, Antalya 1 nci Asliye Hukuk -Mahkemesinin 18/7/1974 günlü, 1974/1723 esas sayılı yazısı ile tamamlanarak gönderilen itiraz dosyası içindeki belgeler, itirazın gerekçesi, itiraz konusu yasa kuralı ile Anayasanın dayandığı kuralı ve başlangıç Bölümü; bunlarla ilgili gerekçeler ve Yasama Meclislerindeki görüşmelere ilişkin tutanaklar ve ilgili öteki metinler incelenerek, gereği görüşülüp düşünüldü:

Mahkeme itirazının gerekçesinde, her ne kadar Anayasa'nın Başlangıç Bölümü ile ruhundan da dolaylı bir biçimde söz etmiş ise de, gerekçenin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, kamu

Esas No:1974/31
Karar No:1974/43

hizmetlerinin başta gelenlerinden bulunan yargı çalışmalarından Devletin harç adı altında bir çeşit vergi almasını ilke olarak yerinde görmekle birlikte itirazın esasını, davanın kabulü halinde davalıya yükletilecek nispi harç ile davanın vazgeçme nedeni ile reddi üzerine davacıdan alınacak maktu harç miktarları arasında bir ayırım bulunması yüzünden oluşan ayrıcalıklı durum nedeniyle Anayasanın (Eşitlik) kenar başlığını taşıyan 12 nci maddesindeki ilkelere dayandırmış bulunduğu konunun sadece bu madde yönünden incelenmesi ile yetinilmesi uygun olacaktır.

Gerçekten, Anayasanın 61 inci maddesinde, Devletin, kanunlarla (harç) niteliğinde gelir sağlayabileceği açıkça gösterilmiş olduğuna idare hukukunun ve maliye biliminin genel kurallarına göre de, bazı kamu hizmetlerinden doğrudan doğruya yararlanan kişilerden kanunla belirtilen miktarlarda alınan ve özel nitelikte bir çeşit vergiden ibaret olan paralar (harç) olarak adlandırılmakta olduğuna göre, 2/7/1964 günlü ve 492 sayılı Harçlar Kanunuyla, yargı çalışmalarından, davalı veya davacı olarak doğrudan doğruya yararlanmakta olan kişilerden (harç) adı altında bir para alınmasının kural olarak Anayasa'nın herhangi bir ilkesine aykırılığından söz edilmesi mümkün değildir.

Olayda uygulanması gerekli hükme göre, davanın kabulü veya davadan vazgeçilmesi nedeni ile reddi halinde alınacak harçların birbirinden farklı olarak saptanmış bulunmasının Anayasa'nın 12 nci maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olup olmadığı sorulduğunda :

Yukarıki açıklamada da görüldüğü gibi itirazın esasını, bir hukuk davasının vazgeçme nedeni ile reddi halinde davacıdan alınan maktu harç ile, davanın kabulü halinde davalıdan alınan nispi harç arasında, hem uygulanan kural hem de harem miktarı bakımından büyük ölçüde ayırım bulunmasının Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı bulunduğu düşüncesi teşkil etmektedir,

Harçlar Kanununun sözkonusu hükümlerindeki ayrımlılığını, Anayasa'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 12 nci maddesinin 1 inci fıkrasında sayılan nedenlerden hiçbirisine dayanmadığı, sadece (davadan vazgeçilmesi nedeni ile reddi) veya (davanın kabulü) gibi birbirinden farklı iki hukukî işlemin nitelikleri gözönüne alınmış olmasından ileri gelmekte bulunduğu ortadadır. Bu itibarla sözü geçen hükmün, bu ilkelere herhangi birisine aykırılığından söz edilemez.

Öte yandan bu farklı hükümlerle, Anayasa'nın 12 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yasaklanan cinsten bir imtiyaz yaratıldığı da öne sürülemez.

Çünkü Harçlar Kanununa ekli bulunan tarifede, harca bağlı tutulan yargı işleri ve bunlardan ne ölçü ve miktarda harç alınacağı belirtilmekte ise de, gerek nispi ve gerekse maktu harçların kimden alınacağı, yani harcın yükümlüsü gösterilmediğinden, iptali istenen hükümde davanın tarafları yönünden bir ayrıcalık öngörülmüş değildir. Buna karşılık, bu tarifede yazılı harçların kimden alınacağı konusu 492 sayılı Harçlar Kanununun 11 inci maddesi ile saptanmıştır. Bu maddeye göre genel olarak yargı harçlarının davayı açan veya harca konu olan işlemin yapılmasını isteyen kişilerce ödenmesi yükümlülüğü konulmuş olup, bu Yasa da, ölçü ve miktarları davanın taraflarına göre değişebilen bir harç alınması öngörülmemiştir. Bu bakımdan, olayımızda olduğu gibi, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda, davanın kabulü ile vazgeçme nedeniyle reddi halleri, nitelikleri esas alınarak ilke olarak birbirleri ile aynı tutulmadığı gözönünde bulundurulduğunda, Harçlar Kanununun da davanın tarafları arasında ayrıcalıklı bir durum yarattığından söz edilemez.

Aslında, (İlâm Harçları), Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 423 üncü maddesi ile (Yargılama Giderleri) arasında sayılmış ve 417 nci maddesi ile de bu giderlerin davada haksız çıkacak taraftan alınması öngörülmüş bulunduğu, olayımızdaki gibi konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda, kabul halinde hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden miktarı Harçlar Kanununa ekli tarife uyarınca belirlenecek harcın haksız çıkması yüzünden davalıya

Esas No:1974/31
Karar No:1974/43

veya davanın vazgeçme nedeniyle reddi halinde ise haksız sayılması bakımından Harçlar Yasasına bağlı tarifede gösterilmiş bulunan 15, TL. sından ibaret maktu harcın davacıya yükletilmesi Harçlar Kanununun değil, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun bir gereği bulunmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü üzere, her iki halde de bir harç alınması, esas olarak vardır. Bu nedenle iki hal arasında ayırmalı bir durum yaratılmış değildir. Ancak iki hal arasında nitelik yönünden bir ayırım bulunmaktadır. Birincisinde davalının haksızlığı ölçüsünde ve diğerinde ise davacının, soyut olarak haksız sayılarak maktu bir harç ile yükümlü tutulması gibi birbirinden başka esasa dayanılmaktadır. O halde birisinde nisbî ve diğerinde maktu harç alınması, bu nitelik ayırımı dayanak alınarak kanunca öngörülmüş demektir. Çünkü, nisbî hare belli bir değere ilişkin davanın hüküm altına alınan bölümü ile orantılı olarak hesap edilmekte, davanın kabul olunmayan bölümü ise, bir hare; gerektirmemektedir. Bu yüzden, davanın tüm reddi halinde belirlenecek harca, maktu harç denmesi ve tarifede böylece gösterilmesi de doğrudur. Şu yönünde ayrıca belirtilmesinde yarar vardır: harç bir ceza yaptırımını olmayıp yukarıda da işaret edildiği üzere kamu hizmetlerinden olan yargı çalışmalarında elde edilen yarar ölçüsünde kanunla konulan bir çeşit malî yükümlülüktür. Bu nedenle de Yasanın harcı sağlanan yarar ölçüsünde taraflara ayırmalı miktarlarda yüklemesi de doğaldır.

Anayasa'nın itiraz yoluna başvuran Mahkemece dayanılan 12 nci maddesinin birinci fıkrasındaki eşitlik deyiimi ile salt ve doğal değil, sadece hukuksal, yani kanun önünde eşitlik ilkesi kastedilmiştir. Maddenin .ikinci fıkrasında yer alan "Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz." hükmü ile de aynı durumda bulunan kişilerden veya topluluklardan bir bölümüne diğerlerinden daha çok veya daha geniş hak ve yetkiler tanınarak kanun önünde eşitlik ilkesinin bu yolla zedelenmesi önlenmekle, birinci fıkra hükmü başka bir yönden açıklanmaktadır.

Kanun önünde eşitlik ise, bütün yurttaşların hepsinin, her yönden aynı hükümlere bağlı tutulmaları demek değildir. Bir bölük yurttaşların başka hükümlere bağlı tutulmaları, haklı bir nedene ve ayırma dayanmakta ise, böyle durumlarda kanun önünde eşitlik ilkesinin zedelenmiş olmasından söz edilemez. Aslında, insanlar arasında yaradılış, çalışma gücü veya sağlık gibi bakımlardan veya nitelikçe bunlara eşit nedenlerden ötürü bir çok ayırım bulunduğu ortadadır. Çünkü, bütün bu ayırı tutmalar açıklanan haklı nedenlerin bir sonucudur.

Özetlenecek olursa, kanun koyucu tarafından harçların niteliği ve kamu hizmetlerinin başta gelenlerinden bulunan yargı çalışmalarında tarafların yararlanmaları esas tutularak konusu değerle ilişkili davalarda davanın kabulü ile vazgeçme nedeniyle reddi halleri arasındaki nitelik ayırımı gibi haklı bir nedene dayanmak yolu ile tarifede, birisinde nisbî diğerinde maktu harç yükletilmesinin öngörülmesi, Anayasa'nın gerek 12 nci maddesine ve gerek diğer bir buyurucu ve yasaklayıcı hükmüne aykırı düşmez.

VI- SONUÇ:

2/7/1964 günlü, 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1) sayılı "Yargı Harçlarına ilişkin tarifinin "Mahkeme Harçları" kesiminde "Karar ve îlâm Harçları" başlıklı III. bölümünün, 29/7/1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanununun 105 İnci maddesi ile değişik "Maktu Harçlar" başlıklı (2) sayılı fıkrasının (a) işaretli bendinde yer alan (davanın reddi kararlarından 15,- TL. maktu harç alınır) yolundaki kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 24/10/1974 gününde oybirliği ile karar verildi.

Esas No:1974/31
Karar No:1974/43

Başkan
Muhittin Taylan

Başkanvekili
Kani Vrana

Üye
Kemal Berkem

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit Zarbun

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu